

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Жаңартылған бағдарлама бойынша қазақ тілін оқыту ерекшеліктері

ЖАРИЯЛАНДЫ
13.03.2025СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/176774/>

Дауталиева Асель Едиловна

Алматы облысы, Райымбек ауданы, Нарынқол ауылы

“Т.Жанұзақов атындағы орта мектеп мектепке дейінгі шағын орталығымен” КММ

Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация

Бұл мақалада жаңартылған білім беру бағдарламасы аясында қазақ тілін оқытудың негізгі ерекшеліктері қарастырылады. Білім беру жүйесіндегі өзгерістерге байланысты қазақ тілін үйретудің әдіс-тәсілдері, оқыту процесінде қолданылатын жаңа технологиялар мен тәсілдер, оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға арналған тиімді әдістер талданады. Сонымен қатар, жаңартылған бағдарлама негізінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру, коммуникативтік дағдыларын жетілдіру және тілдік ортада еркін қарым-қатынас жасау қабілетін дамыту жолдары зерттеледі.

Кілт сөздер:

жаңартылған бағдарлама, қазақ тілі, оқыту әдістері, функционалдық сауаттылық, коммуникативтік дағдылар, критериалды бағалау, тілдік құзыреттілік.

Кіріспе

Білім беру саласы қоғам дамуының маңызды аспектілерінің бірі болып

табылады. Әр ұлттың тілі мен мәдениетін сақтау, дамыту және оны болашақ ұрпаққа жеткізу – мемлекет саясатының басым бағыттарының бірі. Осы орайда, Қазақстан Республикасында білім беру жүйесіне көптеген жаңартулар енгізіліп, қазақ тілін оқытудың жаңа бағдарламалары мен әдістемелері қолданысқа енгізілуде. Жаңартылған білім мазмұны оқушылардың алған білімін өмірде тиімді пайдалануына, тілдік дағдыларын дамытып, шығармашылық ойлау қабілетін жетілдіруге бағытталған.

Бұл мақалада қазақ тілін оқытудың жаңартылған бағдарламасының негізгі аспектілері талданып, оның ерекшеліктері жан-жақты қарастырылады.

Жаңартылған бағдарламаның мазмұны және оның мақсаты

Жаңартылған бағдарламаның ерекшеліктері

Жаңартылған білім беру бағдарламасы мынадай маңызды ерекшеліктерімен сипатталады:

- Оқу бағдарламасының спиральді құрылымы: білім мазмұны сыныптар арасында біртіндеп күрделене отырып қайталанып отырады.
- Деңгейлік тапсырмалар арқылы сараланған оқыту тәсілі енгізілген.
- Функционалдық сауаттылыққа, яғни алған білімді шынайы өмірде қолдануға баса назар аударылады.
- Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған тапсырмалар мен жобалық жұмыстар қарастырылған.

Бағдарламаның негізгі мақсаттары

Жаңартылған білім беру бағдарламасы оқушылардың жан-жақты дамуын қамтамасыз етуге бағытталған, яғни олардың тек теориялық білім алып қана қоймай, сол білімді өмірде қолдана білу дағдыларын жетілдіруді көздейді. Бұл мақсатқа жету үшін оқыту үдерісі коммуникативтік бағытта құрылады, яғни оқушылар тек мәтіндерді оқып,

талдап қана қоймай, өз ойларын еркін білдіруге, түрлі жағдаяттарда қазақ тілін тиімді қолдануға үйренеді. Бағдарламаның басты міндеттерінің бірі – оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру, яғни оларды алған білімдерін шынайы өмірде қолдануға бейімдеу.

Сонымен қатар жаңартылған білім мазмұны оқушылардың жеке қабілеттерін ескеруге және олардың шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытуға бағытталған. Оқу процесінде қолданылатын тапсырмалар сараланған деңгейде ұсынылып, әр оқушының білім алу қарқыны ескеріледі. Осылайша, әрбір білім алушы өз деңгейіне сәйкес тапсырмалар орындап, біртіндеп күрделі мазмұнға өтеді. Бұл оқушылардың өз бетінше білім алу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Жаңартылған бағдарлама бойынша білім беру тек ақпаратты меңгертуге ғана емес, сонымен бірге оқушылардың зерттеушілік, аналитикалық ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған. Бұл мақсатта түрлі жобалық жұмыстар, талдау тапсырмалары, пікірталастар ұйымдастырылады. Соның нәтижесінде оқушылар өз ойларын дәлелдей білуге, ақпаратты саралап, оны тиімді пайдалана білуге үйренеді.

Оқушылардың өз бетімен білім алу дағдыларын дамыту үшін жаңартылған бағдарламада интерактивті және инновациялық әдістер кеңінен қолданылады. Мысалы, АКТ құралдарын қолдану, проблемалық оқыту, коллаборативті оқу әдістері оқу үдерісіне енгізілген. Бұл әдістер оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың сыни ойлау, зерттеу жүргізу, дербес шешім қабылдау қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Қорыта айтқанда, жаңартылған бағдарлама оқушылардың тек білім алушылар емес, заманауи қоғамға бейімделген, өз білімін тиімді пайдалана алатын тұлға ретінде қалыптасуына бағытталған. Бұл жүйе оқушылардың өз бетімен ойлау қабілеттерін дамытып, түрлі салада білімін қолдануға мүмкіндік береді.

Қазақ тілін оқытудағы негізгі әдістер мен тәсілдер

Қазақ тілін оқытуда қолданылатын әдістер мен тәсілдер оқушылардың тілдік дағдыларын жетілдірумен қатар, олардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған. Жаңартылған бағдарлама аясында тіл үйрету тек грамматикалық ережелерді меңгертумен шектелмейді, керісінше, оқушының тыңдау, сөйлеу, оқу және жазу дағдыларын кешенді түрде дамытуға негізделген. Сондықтан оқытудың тиімді әдістерін дұрыс таңдау оқу үдерісінің нәтижелілігіне тікелей әсер етеді.

Коммуникативтік әдіс

Коммуникативтік әдіс – қазақ тілін оқытуда ең маңызды және тиімді әдістердің бірі болып табылады. Бұл әдіс оқушылардың сөйлеу әрекетін жандандыруға, олардың тілдік кедергілерін жоюға және еркін қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға бағытталған. Коммуникативтік әдіс негізінде оқушылар тек теориялық білім алып қоймай, оны тәжірибеде қолдануға үйренеді. Сабақ барысында түрлі рөлдік ойындар, диалогтар, пікірталастар ұйымдастырылады. Осы әдісті қолдану арқылы оқушылар:

- Түрлі жағдаяттарда өз ойын еркін жеткізе білуге дағдыланады;
- Белгілі бір тақырып аясында әңгіме құрастыру қабілетін дамытады;
- Қазақ тіліндегі сөздік қорын кеңейтіп, сөйлеу мәнерін жетілдіреді.

Коммуникативтік әдіс арқылы сабақ барысында оқушылар өзара қарым-қатынас орнатып, күнделікті өмірде жиі қолданылатын сөйлем құрылымдарын меңгереді. Бұл әдіс олардың сөйлеу дағдыларын дамытумен қатар, тілдік сенімділігін арттырады.

Диалогтік оқыту әдісі

Диалогтік оқыту әдісі оқушылардың белсенді әрекетін дамытуға мүмкіндік береді. Бұл әдісті қолдану барысында:

- Оқушылар диалог құру арқылы сөйлеу дағдыларын дамытады;

- Топтық жұмыс арқылы пікір алмасады;
- Жаңа тақырыпты бірлесе отырып талдайды.

Диалогтік оқыту әдісі мұғалім мен оқушы арасындағы өзара іс-әрекетті күшейтуге бағытталған. Мұғалім оқушыларға ашық сұрақтар қою арқылы олардың сыни ойлау дағдыларын дамытады және сабаққа деген қызығушылығын арттырады. Сонымен қатар, оқушылардың бір-бірімен пікір алмасуына, өз көзқарастарын дәлелдеуге және қарсы аргумент келтіруге мүмкіндігі болады.

Тапсырмалар арқылы оқыту әдісі

Бұл әдіс оқушылардың белсенділігін арттыруға және оларды шығармашылық тұрғыдан ойлауға ынталандыруға бағытталған. Сабақ барысында түрлі деңгейдегі тапсырмалар ұсынылады:

- Жазбаша және ауызша тапсырмалар;
- Лексикалық және грамматикалық жаттығулар;
- Мәтінмен жұмыс жасау (мазмұндау, жоспар құру, аннотация жазу);
- Өзіндік зерттеу жұмыстарын орындау.

Тапсырмалар арқылы оқыту әдісі оқушылардың жауапкершілігін арттырып, олардың өз бетімен жұмыс істеу қабілетін дамытады.

АКТ (ақпараттық-коммуникациялық технологиялар) қолдану әдісі

Заманауи білім беру жүйесінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) үлкен рөл атқарады. Қазақ тілін оқыту барысында бұл әдісті қолдану оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып, олардың білімін кеңейтуге ықпал етеді. Сабақта қолданылатын АКТ құралдары:

- Электронды оқулықтар мен бейне сабақтар;
- Интерактивті тақта, мультимедиалық бағдарламалар;
- Онлайн тесттер мен жаттығулар;

- Веб-ресурстар мен мобильді қосымшалар.

Бұл әдіс арқылы оқушылар өздігінен білім алуға мүмкіндік алады және өз оқу траекториясын өздері реттей алады.

Қазақ тілін оқытудағы функционалдық сауаттылық

Функционалдық сауаттылық – оқушының алған білімін өмірде қолдана алу қабілеті. Жаңартылған бағдарлама бойынша қазақ тілі сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамытуға ерекше көңіл бөлінеді.

Функционалдық сауаттылықты дамыту үшін:

- Оқушыларды түрлі өмірлік жағдаяттарға негізделген тапсырмалармен жұмыс істеуге үйрету;
- Мәтінмен жұмыс жасау арқылы сыни ойлау дағдыларын жетілдіру;
- Оқушылардың өзіндік ізденісіне жағдай жасау қажет.

Осы тәсілдер оқушылардың қазақ тілінде еркін сөйлеуіне, жазу дағдыларын жетілдіруге және шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Бағалау жүйесі: қазіргі тәсілдер және олардың ерекшеліктері

Жаңартылған бағдарлама аясында бағалау жүйесі де өзгерді. Бұрынғыдай дәстүрлі бағалау түрінен критериалды бағалау жүйесіне көшу оқушының нақты білім деңгейін анықтауға мүмкіндік береді.

Критериалды бағалау

Критериалды бағалау екі негізгі бөлімнен тұрады:

- **Формативті бағалау** (оқу процесінде үздіксіз жүргізіледі, оқушының даму динамикасын қадағалауға мүмкіндік береді);
- **Жиынтық бағалау** (белгілі бір оқу кезеңінің соңында жүргізіледі).

Критериалды бағалау әдісі оқушының оқу үрдісіндегі белсенділігін арттырып, оның өз біліміне деген жауапкершілігін күшейтеді.

Қорытынды

Қазақ тілін оқытудағы жаңартылған бағдарлама қазіргі заман талаптарына сәйкес жасалған. Оның негізгі мақсаты – оқушылардың қазақ тілін күнделікті өмірде қолдану дағдыларын дамыту, функционалдық сауаттылығын қалыптастыру және коммуникативтік қабілеттерін жетілдіру.

Жаңартылған бағдарлама негізінде қолданылатын әдіс-тәсілдер оқыту процесін тиімді етіп, оқушылардың белсенділігін арттырады. Болашақта бұл жүйе одан әрі жетілдіріліп, білім беру сапасын арттыруға үлкен үлес қосатыны сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. (2016). «Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша оқу бағдарламасы».
2. Выготский, Л.С. (1986). «Ойлау және сөйлеу». Алматы: Ғылым.
3. Құсайынов, А. (2017). «Қазақ тілін оқытудағы инновациялық әдістер». Алматы: Атамұра.
4. Жұмабаева, Г. (2019). «Қазақ тілін оқытудың тиімді әдістері». Нұр-Сұлтан: Фолиант.
5. Назарбаев, Н. (2012). «Қазақстан — 2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Астана.
6. ҚР БҒМ (2019). «Функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың әдістемелік негіздері». Астана.
7. ҚР Ұлттық тестілеу орталығы. (2021). «Қазақ тілін меңгеру деңгейін бағалау жүйесі». Алматы: Рауан.